

EURÓPAI ADATVÉDELMI BIZTOS

Az európai adatvédelmi biztos előzetes véleményének összefoglalója az adatvédelemről és a versenyképességről az óriás méretű adathalmazok korában

(A vélemény teljes szövege angol, francia és német nyelven megtalálható az európai adatvédelmi biztos weboldalán: www.edps.europa.eu)

(2014/C 225/07)

ÖSSZEGRZÉS

Az adatvédelem, a versenyjog és a fogyasztóvédelem uniós megközelítése közös célokat követ, köztük a növekedés, az innováció és az egyes fogyasztók jóléte előmozdítását. A gyakorlatban azonban a szóban forgó érintett területeken a politikai döntéshozók közötti együttműködés korlátozott.

Az internetes szolgáltatások hajtóerőként ösztönzik a digitális gazdaságban bekövetkező óriási növekedést. Számos ilyen szolgáltatást „ingyenesként” forgalmaznak, de ezekért a fogyasztók valójában fizetnek – a tőlük származó személyes adatokkal. Már régóta esedékes, hogy elvégezzék az említett cserék költség- és hasznonelemzését a fogyasztók és a vállalkozók szempontjából egyaránt.

A különböző szakpolitikai területeken működő szabályozó szervek és szakértők közötti szorosabb párbeszéd nemcsak segítheti a versenyjogi és fogyasztóvédelmi szabályok végrehajtását, hanem ösztönözheti is a piacot a magánélet védelmét erősítő szolgáltatások irányába.

1. Bevezetés

1. A digitális gazdaság a fogyasztók és a polgárok számára egyaránt számos előnnyel jár. Az online szolgáltatások példátlanul tág teret nyújtanak a társadalmi kapcsolatoknak, az innovációnak és a hatékony problémamegoldásnak. E szolgáltatások felhasználói ugyanakkor nagy mennyiségű információt közölnek magukról. A nagy tömegű és igen sokféle keletkezett adat a hagyományos adatbányászati és -elemzési technológiákkal nem kezelhető, de ezen információk ellenőrzése – az ún. óriás méretű adathalmazoknak köszönhetően – most már egyre inkább lehetséges⁽¹⁾. Az érték kinyerése az óriás méretű adathalmazokból jelentős erőforrássá vált az internetes piac legnagyobb szereplői számára. Az óriás méretű adathalmazokban nem minden adat személyes adat, de számos, „ingyenesnek” bemutatott vagy ilyennek érzékelt online ajánlat esetében a személyes adatok töltik be a nélkülözhetetlen valuta szerepét, amellyel a szóban forgó szolgáltatások ellenértéke kiegyenlíthető. Számos előnye mellett tehát e növekvő piacok különleges veszélyt jelentenek a fogyasztók jólétére, valamint magánélethez és adataik védelméhez való jogára.
2. Az európai uniós adatvédelmi, versenyjogi és fogyasztóvédelmi elveket és szabályokat egy viruló belső piac előmozdítása és az egyén védelme érdekében alakították ki. Az e politikák terén megvalósuló nagyobb konvergencia segíthetné az óriás méretű adathalmazokat használó gazdaság jelentette kihívások megválaszolását. Ezzel szemben a politikákat mind a mai napig úgy dolgozzák ki, hogy a főbb közös kérdések tekintetében

⁽¹⁾ Az óriás méretű adathalmazok „vállalatok, kormányok és más nagy szervezetek által kezelt gigantikus digitális adatkészletek, amelyeket számítógépes algoritmusok segítségével alaposan elemeznek”; a 29. cikk szerinti munkacsoport 03/2013. sz. véleménye a célhoz kötöttségről, 35. o. Egy másik fogalom meghatározás szerint az óriás méretű adathalmazok „olyan adatkészletek, amelyek mérete meghaladja a tipikus adatbázis-kezelő szoftvereszközök adatrögzítési, -tárolási, -kezelési és -elemzési képességét”; McKinsey Global Institute: „Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity” (Óriás méretű adathalmazok: Az innováció, a verseny és a termelékenység következő határa), 2011. június. Ezen előzetes véleményben az „óriás méretű adathalmazok” kifejezést a személyes adatok tömeges, igen sokféle és nagy méretű adatkészleteken végzett gyűjtése és elemzése kombinációjának rövid elnevezéseként használjuk.

csak kis mértékben működnek együtt⁽¹⁾. Ezenfelül az uniós politikai döntéshozók és szabályozó szervek mindeddig elsősorban a pénz ellenében forgalmazott termékek és szolgáltatások piacaival foglalkoztak. Mivel mind a fogyasztók, mind a vállalkozások alkalmazkodnak a folyamatos technológiai változásokhoz és egyben ösztönzik is azokat, a politikai döntéshozók és a szabályozó szervek kötelessége, hogy lépést tartsanak a változásokkal, ahogyan ez a „digitális egységes piac megvalósítása” iránti közelmúltbeli politikai kötelezettségvállalásban is megjelenik⁽²⁾.

3. Az európai adatvédelmi biztos „adatvédelmi kultúrát” mozdít elő az uniós intézményeknél és szerveknél, ahol az adatvédelmi elvek valamennyi lényeges politikai és jogterületen kifejeződnek⁽³⁾. Ez az előzetes vélemény – a fenti célhoz való hozzájárulás gyanánt – ösztönözni kívánja a párbeszédet a szakértők és a gyakorló szakemberek, köztük a versenyjog, a fogyasztóvédelem és az adatvédelem területén működő uniós intézmények és nemzeti szabályozó hatóságok között. Az európai adatvédelmi biztos a későbbiekben aktualizált véleményben válaszol az e vélemény nyomán közölt álláspontokra és gondolatokra, és intézkedésekre vonatkozó ajánlásokat is közlése.
4. E vélemény 2. fejezete annak ismertetésével kezdődik, hogy milyen tendenciák léteznek a digitális gazdaságban, és mi a szerepe a személyes adatoknak az óriás méretű adathalmazok korában. A 3. fejezet az adatvédelemre, a versenyre és a fogyasztóvédelemre vonatkozó uniós szabályok különböző vonatkozásaival foglalkozik. A 4. fejezet elemzést közöl a következő három szakpolitikai terület közötti kölcsönhatásokról:
 - a személyes információk ellenőrzése hogyan járul hozzá a piaci erőhöz a digitális gazdaságban, és ennek milyen adatvédelmi következményei vannak,
 - a központosítás és az erőfölénnyel való visszaélés milyen veszélyeket jelent a fogyasztóra, amennyiben cégek hatalmas mennyiségű személyes adatot dolgoznak fel, és
 - hogyan ösztönözhető a magánélet védelmét erősítő szolgáltatások élénk piaca⁽⁴⁾ a fogyasztók tájékoztatáson alapuló választásának erősítésével.

⁽¹⁾ Ez az előzetes vélemény a 2013. június 13-án Brüsszelben rendezett szemináriumon az európai adatvédelmi biztos által előadott témát fejti ki bővebben: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/Publications/Speeches/2013/13-06-13_Speech_CB_Brussels_EN.pdf. A megbeszélésekre 2010-ben, az adatvédelmi és a magánélet védelmével foglalkozó biztosok Jeruzsálemben tartott 32. nemzetközi konferenciáján került sor. Ezenfelül Joaquin Almunia úr, a Bizottság alelnöke 2012 novemberében beszédet tartott „Verseny és adatvédelem az adatok piacán” címmel (http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-860_en.htm). 2013 februárjában az Új antitörzszt határok című 4. nemzetközi együttműködési konferencián, amelyet a „Személyes adatok: a versenyjog összeütközésbe kerül az adatvédelemmel?” címmel rendezett kerekasztal-megbeszélést követően tartottak, a Bizottság jogérvényesülésért felelős főigazgatója arra szólított fel, hogy az adatvédelem és a versenyjog közötti kölcsönhatás kapjon nagyobb figyelmet; Françoise Le Bail: „Protection de la vie privée et des données personnelles: l'Europe à l'avant garde”, *Concurrences Revue des droits de la concurrence: Competition Law Journal: Demain la concurrence New Frontiers of Antitrust Colloque I Concurrences*, 2-2013. sz. Az Amerikai Egyesült Államokban hasonló vita folyik, különösen a Szövetségi Kereskedelmi Bizottságnak a Google–DoubleClick-fúzió ügyében hozott döntése (lásd a 76. sz. lábjegyzetet) és Jones Harbour akkori biztos eltérő véleménye óta: http://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/public_statements/statement-matter-google/doubleclick/071220harbour_0.pdf; Harbour biztos asszony elemzésének frissített változatát lásd a biztos asszony „The Transatlantic Perspective: Data Protection and Competition Law” (A transzatlanti perspektíva: adatvédelem és versenyjog) című esszéjében, *Data Protection Anno 2014: How to Restore Trust?*, szerk. Hijmans, H. és Kranenborg, H., 2014, 225–234. o.

⁽²⁾ Az Európai Tanács 2013 októberében elkötelezte magát a „digitális egységes piac 2015-ig történő megvalósítása” mellett, „az óriás méretű adathalmazok és a felhőalapú számítástechnika egységes piacára vonatkozó megfelelő keretfeltételek” kialakítását is beleértve, az e-kormányzat, az e-egészségügy, az e-számlázás és az e-közbeszerzés kifejlesztése, az elektronikus azonosítás és a bizalmi szolgáltatások, az e-számlázás és a fizetési szolgáltatások felgyorsítása, valamint a tartalmak és adatok hordozhatósága által; http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/139197.pdf. Az európai adatvédelmi biztos véleményt adott ki az európai digitális menetrend átfogó uniós politikai programjáról: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2013/13-04-08_Digital_Agenda_EN.pdf.

⁽³⁾ Lásd az európai adatvédelmi biztos „Towards excellence in data protection” (A kiválóság irányában az adatvédelem terén) című 2013–2014. évi stratégiáját: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/Publications/Strategy/13-01-22_Strategy_EN.pdf. A Bizottság vagy más intézmények és szervek jogalkotási javaslatára vagy szakpolitikai dokumentumaira válaszul a 45/2001/EK rendelet 28. cikkének (2) bekezdése alapján rendszeresen kiadott véleményeken felül, valamint az uniós intézmények és szervek, illetve a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos összes kérdésben az érintettek részére végzett tanácsadói szerepének keretén belül az európai adatvédelmi biztos a saját kezdeményezésére is végezhet tanácsadást abból a célból, hogy hozzájáruljon a személyes adatok védelmére adott esetben jelentős hatást gyakorló jogi és társadalmi fejleményekkel kapcsolatos vitákhoz. Lásd például az európai adatvédelmi biztos véleményét a számítási felhő és az adatvédelmi jogi keret közötti kapcsolatáról (HL C 253., 2013.9.3., 1. o.) Az európai adatvédelmi biztos más aggályos területeken is folytathat tanácsadást.

⁽⁴⁾ A magánélet védelmét erősítő technológiák a Bizottság meghatározása szerint: „IKT intézkedések összefüggő rendszerét jelentik, amely a személyes adatok kiküszöbölése vagy csökkentése által, illetve a személyes adatok szükségtelen és/vagy nem kívánatos feldolgozásának elkerülése által védelmezi a magánéletet úgy, hogy közben nem csorbul az informatikai rendszer működőképessége”. (Az adatvédelemnek a magánélet védelmét erősítő technológiák által történő ösztönzése, COM(2007) 228 végleges). Ebben a dokumentumban a „magánélet védelmét erősítő szolgáltatások” fogalma olyan fogyasztói szolgáltatásokra utal, amelyeket az említett technológia alapján terveztek.

E vélemény a nemzetközi, uniós és nemzeti szintű felügyelő hatóságok közötti összehangolt gondolkodás, végrehajtás és együttműködés fontosságát is hangsúlyozza ⁽¹⁾.

5. Végül az 5. fejezet a lehetséges szakpolitikai válaszokat tekinti át, és felkéri a Bizottságot, a nemzeti felügyelő hatóságokat, az érdekvédelemért csoportokat és a gyakorló szakembereket, hogy folytassanak szélesebb körű, mélyebb vitát erről a kérdéstről. Minden szakasz elején listaelemek és kereszthivatkozások találhatóak, amelyek célja, hogy megismertessék az olvasót a legfontosabb érvekkel és a három uniós jogterület csomópontjaival. E határterületek összegzését a dokumentum mellékletében mutatjuk be.

5. Következtetés: további vizsgálatra és vitára van szükség

A gyorsan bővülő internetes piac vagy piacok (...) egyre inkább hatással vannak az üzleti élet valamennyi területére. E piacokon a verseny hatékony működésének biztosítása elsődleges prioritás lesz. (...) [A] fogyasztók kereskedelmi ügyleteire vonatkozó adatok egyre nagyobb mértékű, kereskedelmi célú gyűjtése, feldolgozása és felhasználása (...) a versenyelőny egyik egyre fontosabb forrása, ugyanakkor egyre nagyobb kárt okoz[hat] a fogyasztókra nézve.

(David Currie, az Egyesült Királyság Versenyügyi és Piac-ellenőrzési Hatósága (UK Competition and Markets Authority) elnökének a Beesley Lectures keretében tartott beszéde, 2013.11.7.)

85. Ez az előzetes vélemény három uniós jogterület között fennálló hasonlóságokat és feszültségeket tárta fel és vizsgálta – az óriás méretű adathalmazok alkotta gyorsan változó háttér fényében. Bár a magánélet és a személyes adatok védelme közérdek és a Szerződésekben elismert alapvető jog is egyben, a versennyel, a fogyasztóvédelemmel és az adatvédelemmel kapcsolatos szakpolitikák kidolgozása terén az interakció hiánya egyfelől csökkentette a versenyjogi szabályok érvényesítésének hatékonyságát, másfelől pedig kevésbé ösztönözte az olyan szolgáltatások kifejlesztését, amelyek erősítik az adatvédelmet és mérséklik a fogyasztóval szembeni károkozás lehetőségét. A digitális gazdaságban a személyes információk jelentős immateriális javaknak számítanak az értékteremtésben, továbbá az internetes szolgáltatásokért cserébe kérhető valuta szerepét is betöltik. Ennek széles körű kihatásai lehetnek kulcsfontosságú fogalmak, köztük az átláthatóság, az erőfölény, valamint a fogyasztói jólét és a fogyasztók megkárosítása értelmezésére.
86. Ahhoz, hogy átfogó választ adjunk ezekre a kihívásokra, több idő szükséges a kérdés vizsgálatára, megfontolására és megvitatására, de a válaszban szerepelhetnek a következők:
- a tudatosság erősítése a fogyasztók, a szolgáltatók és a szabályozó szervek körében a digitális gazdaság érintett piacain végbemenő, jelenlegi és jövőbeli technológiai fejlesztésekkel, valamint a versenyre, a fogyasztói jólétre és a fogyasztók választására, továbbá a személyes adatok védelmét erősítő szolgáltatások innovációjára gyakorolt hatásokkal kapcsolatban,
 - hatékony útmutatás az internetes szolgáltatásokra – különösen az „ingyenesként” reklámozott szolgáltatásokra – vonatkozó adatvédelmi, versenyjogi és fogyasztóvédelmi szabályok alkalmazására vonatkozóan, amely a vásárlók és a versenytársak álláspontját, valamint a vásárlói preferenciák és aggályok jeleit is figyelembe veszi,
 - együttműködés a hatóságok között a vizsgálat és a végrehajtás terén, például a digitális gazdaságban a piaci erő mérésére vonatkozó foratókönyvek és lehetséges standardok azonosításában, valamint az egyedi esetek vizsgálatával kapcsolatos konzultáció során, és
 - a 21. századi digitális piacokra vonatkozó versenyszabályok felülvizsgálata, a más jogterületekkel fennálló határterületeket és a többi érintett hatósággal való termékeny együttműködés lehetőségeit is beleértve.

⁽¹⁾ Mindebbe a magánélet védelmének erősítésével foglalkozó globális hálózattal (Global Privacy Enforcement Network), a Nemzetközi Versenyügyi Hálózattal (International Competition Network) való és ezeken belüli kapcsolattartás, valamint az uniós hatóságok és az USA Szövetségi Kereskedelmi Bizottsága közötti mélyebb együttműködés is beletartozik.

87. A személyes információk ösztönzik és fenntartják a növekedést a digitális gazdaságban. Az egyes fogyasztóknak képesnek kell lenniük arra, hogy méltányosabb részt szerezzenek e növekedés gyümölcseiből. A versenyjogi és az adatvédelmi hatóságok egyre fontosabb kihívásnak tartják ezt a digitális gazdaságban a bizalomépítés és az elszámoltathatóság terén. Az adatvédelem egyedülálló lehetőség arra, hogy eszközt adjunk az egyének kezébe, amellyel megvédhetik magukat, másfelől arra is, hogy hatékonyabbá tegyünk a versenyjogi és fogyasztóvédelmi szabályok végrehajtását.
88. A következő lépés e célok elérése érdekében a szabályozó szervek közötti szorosabb együttműködés lehetőségének feltárása. Ezen együttműködés nem korlátozódhat csupán Európára, hanem a digitális gazdaságban a vállalatok globális fellépését kell tükröznie. Az európai adatvédelmi biztos örömmel várja, hogy elősegítse ezt a vitát.

Kelt Brüsszelben, 2014. március 26-án.

Peter HUSTINX

Európai adatvédelmi biztos

Adatvédelem, verseny és fogyasztóvédelem az EU-ban: összehasonlító áttekintés

	Adatvédelem	Versenyjog	Fogyasztóvédelem	Határterületek a digitális gazdaságban
Jogi keret	<ul style="list-style-type: none"> — CFR 7. és 8. cikke — EUMSZ 16. cikke 	<ul style="list-style-type: none"> — EUMSZ 101–106. cikke 	<ul style="list-style-type: none"> — CFR 38. cikke — EUMSZ 12. és 169. cikke 	<ul style="list-style-type: none"> — Az EU alapértékei és gazdasági küldetése
Vonatkozó másodlagos jogszabályok	<ul style="list-style-type: none"> — 95/46/EK irányelv — 45/2001/EK rendelet — 2002/58/EK irányelv — Általános adatvédelmi rendelet (vitája folyamatban) 	<ul style="list-style-type: none"> — 1/2003/EK rendelet (korszerűsítés) — 139/2004/EK rendelet (fúziók) 	<ul style="list-style-type: none"> — 93/13/EGK irányelv (tiszteségtelen szerződéses feltételek) — 98/6/EK irányelv (az ár feltüntetése) — 2005/29/EK tanácsi irányelv (tiszteségtelen kereskedelmi gyakorlat) — 2006/114/EK irányelv (megtévesztő hirdetés) — 2006/2004/EK rendelet (hatóságok közötti együttműködés) — 2011/83/EU irányelv (a fogyasztók jogai) 	<ul style="list-style-type: none"> — A belső piac szilárd működését előmozdító szabályok — Az egyéni fogyasztók védelmét biztosító szabályok
Alkalmazási kör	<ul style="list-style-type: none"> — Az EU-ban letelepedett vagy az EU-ban található berendezéseket használó valamennyi adatkezelő. A feldolgozott adatok jellege és mennyisége szerint igényekre szabható rendelkezések. — (Az általános adatvédelmi rendelet alapján kiterjesztendő minden olyan adatkezelőre, amely az EU-ban tartózkodó érintetteknek kínál árukat vagy szolgáltatásokat, illetve az EU-ban tartózkodó érintettek magatartását nyomon követi) 	<ul style="list-style-type: none"> — Minden olyan gazdasági tevékenység, amely „érintheti a tagállamok közötti kereskedelmet”. — Az erőfölényben lévő vállalkozásoknak „különleges felelőssége” van a verseny torzulásainak kiküszöbölésével kapcsolatban. 	<ul style="list-style-type: none"> — A belső piacon szállított/teljesített vagy fogyasztott összes áru és szolgáltatás. 	<ul style="list-style-type: none"> — Az EU-ban a belső piacot érintő gazdasági tevékenységet folytató egyénekre gyakorolt hatás.

	Adatvédelem	Versenyjog	Fogyasztóvédelem	Határterületek a digitális gazdaságban
Adatellenőrzés és az érintett piacok	<ul style="list-style-type: none"> — Az adatfeldolgozás szempontjából összeegyeztethető célok 	<ul style="list-style-type: none"> — Az érintett piac meghatározása és a termékek és szolgáltatások helyettesíthetősége 		<ul style="list-style-type: none"> — Az érintett piacok meghatározása személyes adatok alapján — A digitális piaci erő mérése
Átláthatóság és választás	<ul style="list-style-type: none"> — A tájékoztatáshoz való jog és az adatokhoz érhető formában való hozzáférés iránti jog — Szabadon megadott, egyedi, tájékoztatáson alapuló és egyértelmű hozzájárulás — Az adathordozhatósághoz való jog 	<ul style="list-style-type: none"> — Árukapcsolás a szolgáltatások esetében, és a szolgáltatások csomagban történő értékesítése — A verseny kiküszöbölése egy nélkülözhetetlen eszköz rendelkezésre bocsátásának megtagadása útján 	<ul style="list-style-type: none"> — Világos és érthető tájékoztatás az árakról és a termékekről 	<ul style="list-style-type: none"> — A személyes adatok értékének egységes értelmezése — A saját adatok tulajdonjoga az adathordozhatóság gyakorlásán keresztül
Kármegelőzés	<ul style="list-style-type: none"> — Adatminimalizálás — A feldolgozás titkossága és biztonságossága 	<ul style="list-style-type: none"> — A fogyasztói jólét fogalma — A szolgáltatások árának kizsákmányoló jellegű meghatározása — A fúzió során a verseny fogyasztói szempontból való sérülésével kapcsolatos feltevés — Kivételek az állami támogatásra vonatkozó szabályok alól 	<ul style="list-style-type: none"> — A „jóhiszeműség” fogalma a szerződésekben — A termékekkel és szolgáltatásokkal kapcsolatos megtévesztő állítások tilalma 	<ul style="list-style-type: none"> — Adatvédelem – a fogyasztói jólét egyik tényezője — Az adatvédelmet erősítő jogorvoslatok alkalmazása a versenyügyi döntésekben — Annak lehetővé tétele, hogy a versenytársak működjenek együtt a személyes adatok védelmét erősítő szolgáltatások kifejlesztése terén

	Adatvédelem	Versenyjog	Fogyasztóvédelem	Határterületek a digitális gazdaságban
Felügyelet, végrehajtás, szankciók és jogorvoslatok	<ul style="list-style-type: none"> — Független nemzeti hatóságok — Uniós szintű együttműködés a 29. cikk szerinti munkacsoporton és a (jelenleg tárgyalás alatt álló) egységességi mechanizmuson keresztül — A bírósági jogorvoslathoz való jog jogsértés esetén — Kártérítéshez való jog — A vállalat éves árbevételének százalékában meghatározott adminisztratív szankciók (jelenleg tárgyalás alatt áll) 	<ul style="list-style-type: none"> — Végrehajtás a nemzeti versenyhatóságokon és az Európai Unió Bizottságán keresztül — A hatóságok együttműködnek az Európai Versenyhatóságok Hálózatán keresztül — A versenyellenes megállapodások megsértéséért kiszabható szankciók maximális mértéke az éves árbevétel 10 %-a — A fogyasztók bírósági jogorvoslathoz való jogát nem hangolják össze 	<ul style="list-style-type: none"> — Kizárólag a nemzeti hatóságok — A fogyasztóvédelmi hatóságok együttműködési hálózata minden évben – összehangolt megfeleléségi ellenőrzésekkel és ágazat-specifikus projektekkel – azonosítja a végrehajtási prioritásokat — Nincs a fogyasztóvédelmi jogsértések – a „Közösségen belüli jogsértések” kivételével – vizsgálatára vonatkozó egységes uniós megközelítés — Ritkán fordul elő, hogy a hatóságok fogyasztóvédelmi jogszabály megsértéséért kártérítést biztosítsanak 	<ul style="list-style-type: none"> — Párbeszéd és együttműködés olyan esetekben, amikor a versenyjogi, a fogyasztók jólétére vonatkozó és az adatvédelmi szempontok átfedik egymást.

Rövidítések:

CFR: Az Európai Unió Alapjogi Chartája

EUMSZ: Szerződés az Európai Unió működéséről